

Journal of Early Childhood Health and Education

Winter 2024, Volume 4, Issue 4, 65-86

Designing a curriculum model based on social skills in students with reading disabilities

Sidiqe Yaqoubi Maleki¹, Sayed Abdullah Hojati^{2*} & Sohrab Yazdani³

1. PhD. student in curriculum planning, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran.
2. Department of Educational Sciences, Banab Branch, Islamic Azad University, Banab, Iran.
3. Department of Elementary Education, Farhangian University, Tabriz, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 65-86

Corresponding Author's Info
Email:

Hojati@bonabiau.ac.ir

Article history:

Received: 2023-05-31

Revised: 2023-06-28

Accepted: 2023-10-01

Published online: 2023-10-03

Keywords:

social skills, curriculum based on social skills, reading disability

ABSTRACT

Background and Aim: The present research was conducted with the aim of designing a curriculum model based on social skills for students with reading disabilities. **Methods:** The current research is a qualitative research. In formulating the model, the statistical population of this research included all valid scientific articles in the field of reading disability, which were identified based on the criteria for the inclusion of scientific articles and finally based on the criteria for the exclusion of research articles for the final analysis, according to a regular search in databases. A worksheet designed by the researcher was used to collect, report and record primary research information. The analysis of the findings was done using the seven-step synthesis research model of Marsh (1991) and open and axial coding methods. The statistical population of this research included all the valid scientific articles in the field of social skills, which were identified based on the entry criteria, according to the regular search in the databases, and finally, based on the exit criteria, 52 research studies were selected for the final analysis. Qualitative analysis was used to analyze the data obtained from synthesis research. In the qualitative analysis, the categories were determined, the types of connections between the categories, reducing and simplifying the text, discovering the relationship between concepts and categories, coding the connections, drawing the results and drawing conclusions were discussed. To determine the validity of the developed model, the formula of the content validity ratio and the value determined in the Lavshe table based on the number of participants in the test were used. **Results:** In the present study, a curriculum model based on social skills was developed for students with reading disorders. This model includes 12 social skills. In teaching each skill, 6 major goals were defined that the students had to achieve. **Conclusion:** The results of the research indicated the desirable pattern of the curriculum based on social skills in students with reading disabilities with a validity rate of 0.87.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence. © 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Yaqoubi Maleki, S., Hojati, S.A. & Yazdani, S. (2024). Designing a curriculum model based on social skills in students with reading disabilities. *JECHE*, 4 (4): 65-86.

فصلنامه سلامت و آموزش در اوان کودکی

زمستان ۱۴۰۲، دوره ۴، شماره ۴، صفحه‌های ۶۵-۸۶

طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی خواندن

صدیقه یعقوبی مالکی^۱، سیدعبدالله حجتی^{۲*} و سهراب یزدانی^۳

۱. دانشجو دکتری تخصصی رشته برنامه ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران..

۲. گروه علوم تربیتی، واحدبناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.

۳. گروه آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تبریز، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی- پژوهشی صفحات: ۸۶-۶۵	زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی خواندن انجام شد. روش پژوهش: پژوهش حاضر از نوع پژوهش کیفی می‌باشد. در تدوین الگو، جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مقالات علمی معتبر در زمینه ناتوانی خواندن بود که باتوجه به جست و جوی منظم در پایگاه‌های اطلاعاتی، بر اساس معیارهای ورود مقالات علمی شناسایی و در نهایت بر اساس معیارهای خروج مقالات پژوهشی برای تحلیل نهایی انتخاب می‌شوند. برای گردآوری، گزارش و ثبت اطلاعات پژوهش‌های اولیه، از فرم کاربرگ طراحی شده توسط محقق استفاده شد. تحلیل یافته‌ها با استفاده از الگوی هفت مرحله ای سنتز پژوهی مارش (۱۹۹۱) و روش‌های کدگذاری باز و محوری انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مقالات علمی معتبر در زمینه مهارت‌های اجتماعی بود که باتوجه به جست و جوی منظم در پایگاه‌های اطلاعاتی، براساس معیارهای ورود، مقالات علمی شناسایی و در نهایت بر اساس معیارهای خروج ۵۲ تحقیق پژوهشی برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. جهت تحلیل داده‌های حاصل از سنتز پژوهی از تحلیل کیفی استفاده شد. در تحلیل کیفی به تعیین مقوله‌ها، تعیین نوع ارتباطات مقوله‌ها، تقلیل و ساده کردن متن، کشف ارتباط بین مفاهیم و مقوله‌ها، کدگذاری ارتباطات، ترسیم نتایج و نتیجه گیری پرداخته شد. برای تعیین اعتبار الگوی تدوین شده، از فرمول نسبت روایی محتوا و مقدار تعیین شده در جدول لاو شه براساس تعداد مشارکت کنندگان در آزمون استفاده شد. یافته‌ها: در پژوهش حاضر به تدوین الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان دارای اختلال خواندن پرداخته شد. این الگو شامل ۱۲ مهارت اجتماعی است. در آموزش هر مهارت ۶ هدف عمده تعریف شد که دانش آموزان باید به این اهداف نایل می‌آمدند. نتیجه گیری: نتایج تحقیق نشانگر الگوی مطلوب برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی خواندن با میزان روایی ۰/۸۷ بود.
واژگان کلیدی مهارت‌های اجتماعی، برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی، ناتوانی خواندن	
انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است. تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.	

شیوه استناد به این مقاله

یعقوبی مالکی، صدیقه، حجتی، سیدعبدالله و یزدانی، سهراب. (۱۴۰۲). طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی خواندن. فصلنامه سلامت و آموزش در اوان کودکی، ۴ (۴): ۶۵-۸۶.

مقدمه

اختلالات یادگیری خاص به نقایصی اطلاق می‌شود که در آن کودک مبتلا، در زمینه کسب مهارت‌های مورد انتظار خواندن، نوشتن، تکلم و یا ریاضیات نسبت به کودکان هم سن و دارای ظرفیت هوشی مناسب در سطحی پایین‌تر می‌باشد (بیکر^۱، ۲۰۱۹). در راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی^۲ طبقه اختلالات یادگیری به اختلال یادگیری خاص تغییر نام داده است و اختلال خواندن، نوشتن و اختلال ریاضی که هر یک قبلاً یک اختلال مستقل و مجزا محسوب می‌شدند، اکنون به عنوان یک مشخص کننده در اختلال یادگیری خاص گنجانیده شده است. به عبارت دیگر از این پس روانپزشکان و روان شناسان نخواهند گفت که این کودک به اختلال خواندن مبتلاست، بلکه خواهند گفت که به اختلال یادگیری خاص با مشخصه خواندن مبتلاست (انگر^۳، ۲۰۱۸). بر اساس تعریف آخرین راهنمای تشخیصی آماری اختلالات روانی، اختلال یادگیری زمانی تشخیص داده می‌شود که پیشرفت در آزمون‌های استاندارد شده برای خواندن، ریاضیات و بیان نوشتاری به طور قابل ملاحظه‌ای، زیر حد مورد انتظار برحسب سن، سطح هوشی و تحصیلات باشد (ون در اسلوپس، دی جونگو و ندرلی^۴، ۲۰۱۳).

اختلال خواندن ممکن است حوزه‌های دیگری مانند حافظه کوتاه مدت، سرعت پردازش، توالی زبان گفتاری و سایر کارکردهای نوروسایکولوژیکی را نیز در بر بگیرد (بدلی^۵، ۲۰۱۰). برای قرار گرفتن در طبقه بندی ناتوانی خواندن باید عملکرد فرد در خواندن از حد مورد انتظار برحسب سن، آموزش و هوش کودک پایین‌تر باشد. این اختلال به میزان زیادی مانع موفقیت تحصیلی یا فعالیت‌های روزانه که نیاز به خواندن دارند می‌شود (سیدمن، بیدرمن، مونتیگس و دوپلی^۶، ۲۰۱۹). کودکان دچار اختلال خواندن در هنگام خواندن مرتکب اشتباهات متعددی می‌شوند. این اشتباهات با حذف، افزودن یا وارونه نمودن کلمات مشخص می‌شود. این کودکان در تفکیک بین حروف از اندازه دچار مشکل هستند و سرعت خواندن آن‌ها پایین و غالباً با حداقل درک همراه است (بیکر، ۲۰۱۹).

در راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی^۷ طبقه اختلالات یادگیری به اختلال یادگیری خاص تغییر نام داده است و اختلال خواندن، نوشتن و اختلال ریاضی که هر یک قبلاً یک اختلال مستقل و مجزا محسوب می‌شدند، اکنون به عنوان یک مشخص کننده در اختلال یادگیری خاص گنجانیده شده است. به عبارت دیگر از این پس روانپزشکان و روان شناسان نخواهند گفت که این کودک به اختلال خواندن مبتلاست، بلکه خواهند گفت که به اختلال یادگیری خاص با مشخصه خواندن مبتلاست (انگر^۸، ۲۰۱۸). بر اساس تعریف آخرین راهنمای تشخیصی آماری اختلالات روانی، اختلال یادگیری زمانی تشخیص داده می‌شود که پیشرفت در آزمون‌های استاندارد شده برای خواندن، ریاضیات و بیان نوشتاری به طور قابل ملاحظه‌ای، زیر حد مورد انتظار برحسب سن، سطح هوشی و تحصیلات باشد (ون در اسلوپس، دی جونگو و ندرلی^۹، ۲۰۱۳).

اختلال خواندن ممکن است حوزه‌های دیگری مانند حافظه کوتاه مدت، سرعت پردازش، توالی زبان گفتاری و سایر کارکردهای نوروسایکولوژیکی را نیز در بر بگیرد (بدلی^{۱۰}، ۲۰۱۰). برای قرار گرفتن در طبقه بندی ناتوانی خواندن باید عملکرد فرد در خواندن از حد مورد انتظار برحسب سن، آموزش و هوش کودک پایین‌تر باشد. این اختلال به میزان زیادی مانع موفقیت تحصیلی یا

1. Bakker
2. DSM.5
3. Enger
4. Van der Sluis, De Jong, Van der Leij
5. Baddeley
6. Seidman, Biederman, Monuteaux, Doyle & Faraone
7. DSM.5
8. Enger
9. Van der Sluis, De Jong, Van der Leij
10. Baddeley

فعالیت های روزانه که نیاز به خواندن دارند می شود (سیدمن، بیدرمن، مونتیگس و دویلی^۱، ۲۰۱۹). کودکان دچار اختلال خواندن در هنگام خواندن مرتکب اشتباهات متعددی می شوند. این اشتباهات با حذف، افزودن یا وارونه نمودن کلمات مشخص می شود. این کودکان در تفکیک بین حروف از اندازه دچار مشکل هستند و سرعت خواندن آن ها پایین و غالباً با حداقل درک همراه است (بیکر، ۲۰۱۹).

کودکان دارای اختلال خواندن همواره از دستیابی به فرصت های بازی، آموزش، زندگی خانوادگی، مراقبت های بهداشتی کافی، کار و حقوق مشترک در زندگی اجتماعی محروم هستند و رشد در محیط های محروم سبب ضعف و افت در خصوصیات فردی همچون خودپنداره، هیجانات و همدلی می شوند (فلن، جویس، ویهرچ و کورکوران^۲، ۲۰۱۸). کودکان دارای اختلال خواندن از همان دوران کودکی با مشکلات جدی در تعاملات اجتماعی و ارتباطی مواجه هستند. در این کودکان مؤلفه های اصلی تعامل های اجتماعی مانند درک هیجان های اشخاص دیگر، خودپنداره و هیجانات تحصیلی آسیب دیده اند (کلمبی^۳، ۲۰۰۹). همچنین در زمینه مهارت های ارتباطی، به راحتی نمی توانند با دیگران ارتباط مؤثر برقرار کرده و حالت های عاطفی خود را بیان کنند و یا برای ارضای نیازهای خود از دیگران کمک بگیرند (کیتسون، رابرتسون و کونروی^۴، ۲۰۱۳).

از این رو نارسایی در مهارت های اجتماعی می تواند منجر به مشکلات تحصیلی، اجتماعی و اثرات منفی در زندگی آینده شود (کاردارلاو میرل^۵، ۲۰۱۸). مهارت های اجتماعی مجموعه رفتارهای فراگرفته قابل قبولی است که فرد را قادر می سازد با دیگران رابطه مؤثر داشته و از عکس العمل های نامعقول اجتماعی خودداری کنند (مگ^۶، ۲۰۰۶). همکاری، مشارکت با دیگران، کمک کردن، آغازگر برقراری رابطه، تقاضای کمک، تعریف و تمجید دیگران، تشکر و قدردانی کردن مثال هایی از مهارت های اجتماعی است (کوک، گرشام و کرن^۷، ۲۰۰۸). سازمان بهداشت جهانی و یونسف سال هاست که رویکرد مهارت های اجتماعی را مطرح کرده اند. این مهارت ها در سه طبقه اصلی با عناوین مهارت های اجتماعی، شناختی و مقابله ای-هیجانی قرار دارند (نقل از موسر، گوتلیب و گینگریچ^۸، ۲۰۱۳). مهارت های اجتماعی مهارت هایی هستند که موانع روابط اجتماعی مثبت و عملکرد اجتماعی آموخته شده را برطرف کرده و بر عملکرد مؤثر و مفید کمک کنند (مورفی، رادلی و هلیگ^۹، ۲۰۱۸) کمبود مهارت های اجتماعی کودکان را با مشکلاتی متعدد مواجه می سازد و باعث عدم مصالحه و سازش در روابط بین فردی، مشکلات و مشکلات رفتاری می گردد و بر رشد شخصیت کودک و سازگاری وی با محیط تأثیر منفی می گذارد.

هدف اصلی ارائه برنامه درسی مبتنی مهارت های اجتماعی این است که جوامع مختلف در سطح جهان، نسبت به گسترش مهارت هایی اقدام کنند که بر رشد توانایی هایی مانند حل مسأله، ارتباط مؤثر با دیگران، سازگاری اجتماعی و مدیریت هیجان در بین کودکان و نوجوانان تأکید دارند (کانی و برن^{۱۰}، ۲۰۱۹). آموزش مهارت های اجتماعی مقرون به صرفه ترین راهکار برای دستیابی به سلامت جسمی و روانی است که می تواند از طریق برنامه های درسی مدارس، دانش آموزان را برای رویارویی با بیماری های جسمی و روانی توانمند سازد (الیتون و گرشام^{۱۱}، ۲۰۱۸). برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی پلی است که فاصله بین آموزش های نظری و یادگیری و توانایی های عملی را می پوشاند و افراد را توانمند می سازد تا برای مقابله با چالش ها و

1. Seidman, Biederman, Monuteaux, Doyle & Faraone
2. Flynn, Joyce, Weihrauch & Corcoran
3. Colombi
4. Kitson, Robertson & Conroy
5. Caldarella & Merrell
6. Maag
7. Cook, Gresham & Kern
8. Mueser, Gottlieb, Gingerich
9. Murphy, Radley & Helbig
10. Canney & Byrne
11. Elliott & Gersham

متناسب با نیازهای زندگی اجتماعی، درست عمل کنند و با توجه به اینکه برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی تمامی عناصر و فعالیت‌های یاددهی-یادگیری را مدنظر قرار می‌دهد، در تحقق این مهم، اهمیت بالایی دارد (تیرر^۱، ۲۰۱۷). نتایج پژوهش فلن، جویس، ویهرچ و کورکوران^۲ (۲۰۱۸) نشان داد که درمان مبتنی بر آموزش مهارت‌های اجتماعی در دو بعد شاخص علائم مشکلات خواندن و مشکلات درونی شده تاثیر معنی داری داشته است. میزان اندازه اثر ۰/۶۵ گزارش شد. مورفی، رادلی و هلیبگ^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های اجتماعی میزان دقت کودکان مبتلا به اختلال خواندن را در فعالیت‌های مدرسه افزایش داده، میزان همدلی و تعامل با همکلاسی‌ها را بهبود بخشیده و به تعمیم مهارت‌های اجتماعی به موقعیت‌های دیگر منجر می‌شود. نتایج تحقیق موتیسو، تله، موسیمی، گیتونگا، موسایو و دتی^۴ (۲۰۱۷) نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی به صورت معنی داری موجب کاهش اختلالات یادگیری دانش آموزان می‌شود. با توجه به اینکه اکثر پژوهش‌ها به بررسی تاثیر مهارت‌های اجتماعی بر اختلالات یادگیری پرداخته اند و مدل مطلوبی برای مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان مبتلا به اختلال خواندن طراحی نشده است، پژوهش حاضر به دنبال طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی خواندن می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش کیفی می‌باشد. در این پژوهش بدین ترتیب عمل شد که ابتدا با روش کیفی سنتز پژوهی نمونه اولیه الگوی پیشنهادی طراحی خواهد شد. سپس الگوی طراحی شده در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفته و با روش کمی، اعتبارسنجی شد. برای تولید نمونه اولیه^۵ یا طراحی الگو از روش تلفیقی «سنتز پژوهی»^۶ استفاده می‌شود. این روش در حقیقت همان کاربرد دانش برای تصمیم‌گیری‌های فکورانه درباره برنامه درسی است. در اینجا دانشی پدید خواهد آمد که خود حاصل تلفیق دانش به دست آمده از مطالعات دیگر است و برای کاربرد در صحنه عمل تناسب بیشتری دارد (مارش، ۱۹۹۱). هرد^۷ (۱۹۸۱) در ارائه الگوی برنامه درسی علوم مراحل هفتگانه‌ی زیر را برای سنتز پژوهی مطرح کرده است.

- شناسایی منابع دست اول
- بازنگری و تحلیل مفهومی عناصر اصلی
- شناسایی خوشه‌های اطلاعات برای الگوی مطلوب بر اساس الگوهای تحلیل مفهومی
- در کنار هم قرار دادن اطلاعات در درون هر دسته
- چرخه‌ای مکرر از تحلیل/ترکیب تا دسته‌ها به اعتبار لازم برسند و بیانیه نهایی به دست آید
- مرتب کردن دسته‌ها برای کاربرست مورد نظر
- تفسیر مطالب ترکیبی.

در این قسمت، پژوهش از نوع استقرایی خواهد بود و کدهای محوری براساس عناصر برنامه درسی اگر می‌باشند که با مطالعه کامل محتوای مقاله با توجه به عناصر، با روش کدگذاری باز، مفاهیم مورد نظر استخراج شد. پس از استخراج، مفاهیمی که اشتراک

1. tyrr

2. Flynn, Joyce, Weihrach & Corcoran

3. Murphy, Radley & Helbig

4. Mutiso, Tele, Musyimi, Gitonga, Musau & Ndeti

5. prototype

6. The Research Synthesis

7. Hurd

معنایی دارند در کنار هم قرار می گیرند. برای اطمینان از نحوه کدگذاری ها از دو نفر ارزشیاب جهت کدگذاری مجدد یافته ها استفاده شد که به منظور تأیید پایایی، از فرمول ضریب کاپای کوهن، استفاده شد.

برای اعتبار بخشی آنچه که به عنوان یک الگو پیشنهاد شده است، الگو به ۱۵ نفر اساتید از برنامه ریزی درسی و معلمان دوره ابتدایی ارائه شده و نظرات آنها به وسیله پرسشنامه جمع آوری و نتایج آن تحلیل شده و الگوی مورد نظر اعتباربخشی شد.

جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مقالات علمی معتبر در زمینه مهارت های اجتماعی بود که با توجه به جست و جوی منظم در پایگاه های اطلاعاتی، براساس معیارهای ورود، مقالات علمی شناسایی و در نهایت بر اساس معیارهای خروج مقالات پژوهشی برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. با توجه به این که هدف اول تحقیق طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی در دانش آموزان دارای ناتوانی خواندن بود، با استفاده از کلیدواژه های مهارت های اجتماعی، ناتوانی خواندن، برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی، یادگیری مبتنی بر مهارت های اجتماعی، آموزش مبتنی بر مهارت های اجتماعی، از اطلاعات نشریات داخلی و خارجی شامل: نمایه استنادی علوم ایران (sci.isc)، ایران مدکس (iranmedex)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags)، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی (SID)، بانک اطلاعات نشریات ایران (Magiran)، پایگاه جامع علوم انسانی و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (irandoc)، بانک اطلاعاتی پایان نامه های علوم پزشکی کشور و پایگاه های خارجی google scholar، EBSCO، PubMed، worldcat، sciencedirect، ProQuest، Springer و موتور جستجوگر google scholar تمام مقاله ها، پایان نامه ها و رساله های دکتری که به نحوی به بررسی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی پرداخته اند، گردآوری شدند.

معیارهای ورود و خروج پژوهش شامل موارد زیر بود: ۱- پایان نامه های کارشناسی ارشد، رساله های دکتری و مقاله های مروری و علمی-پژوهشی که با محوریت مهارت های اجتماعی در طول سال های ۱۴۰۰-۱۳۹۰ در پایگاه های داخلی و در طول سال های ۲۰۱۰-۲۰۲۱ در پایگاه های خارجی انتشار یافته اند؛ ۲- موضوع پژوهش برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی یا آموزش و یادگیری مبتنی بر مهارت های اجتماعی و یا مقایسه آموزشی مبتنی بر مهارت های اجتماعی با رویکردهای رایج آموزشی بود. ۳- از روش تحقیق کیفی، پژوهش میدانی و نیمه آزمایشی استفاده کرده باشند؛ ۴- حداقل یکی از عناصر برنامه درسی در آنها مورد بررسی قرار گرفته باشند؛ ۵- مهارت های اجتماعی در حوزه آموزش و یادگیری بکار گرفته شده باشند؛ قبل از انجام هر نوع تحلیل، هر یک از نویسندگان به طور جداگانه و مستقل از هم، مقالات، پایان نامه و رساله های جستجو شده را براساس معیارهای بالا بررسی کردند.

برای اعتبار سنجی الگو؛ افرادی از میان اساتید برنامه درسی و معلمان دوره ابتدایی بودند که به طور هدفمند براساس ملاک های زیر انتخاب شدند.

- اساتید برنامه ریزی درسی که به موضوع تحقیق آگاهی و آشنایی دارند؛
- معلمان، به ویژه معلمان درگیر با دانش آموزان دارای اختلال خواندن دانش آموزان

جهت تحلیل داده های حاصل از سترپژوهی از تحلیل کیفی استفاده شد. در تحلیل کیفی به تعیین مقوله ها، تعیین نوع ارتباطات مقوله ها، تقلیل و ساده کردن متن، کشف ارتباط بین مفاهیم و مقوله ها، کدگذاری ارتباطات، ترسیم نتایج و نتیجه گیری پرداخته شد. برای تعیین اعتبار الگوی تدوین شده، از فرمول نسبت روایی محتوا و مقدار تعیین شده در جدول لاوشه براساس تعداد مشارکت کنندگان در آزمون استفاده شد.

یافته ها

۷۸ برای تحلیل نهایی در این پژوهش از یافته های ۵۲ تحقیق علمی استفاده شد که در جدول زیر ویژگی های این تحقیقات بر اساس کد مقاله، نام محققین، سال انتشار و یافته های هر پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱: ویژگی‌های اولیه تحقیقات مورد بررسی و ارائه نتایج اصلی تحقیقات بر اساس کدگذاری باز

کد	پژوهشگر	سال	عنوان	کد یافته‌ها در ارتباط با مهارت‌های اجتماعی	عنصر
۱	یونلو و چویکر	۲۰۲۱	بررسی سطح مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان	سلامت روانی جامعه بشری	منطق
۲	هاویتز، کاپینسکی، مانل	۲۰۱۳	بررسی روابط بین مهارت‌های اجتماعی، مشارکت در اوقات فراغت، خودکارآمدی، و از طریق تقسیم‌بندی مشارکت کنندگان.	آموزش مهارت‌های دهگانه سازمان بهداشت جهانی از طریق برنامه درسی دوره ابتدایی	محتوا
۳	کارسار	۲۰۱۱	روش تحقیق علمی: مفاهیم اصول فنون	آموزش مهارت‌های شناختی، ارتباطی و مقابله ای در قالب داستان در کتب درسی	محتوا
۴	آکپینار	۲۰۱۰	بررسی مهارت‌های اجتماعی، رضایت تحصیلی و شایستگی‌های حل مسئله	نیاز فردی و اجتماعی به سلامت جسمی و روانی	منطق
۵	اوزکان	۲۰۲۲	بررسی اضطراب دانش‌آموزان دوره متوسطه و مهارت‌های اجتماعی	روش‌های نمایشی و ایفای نقش برای آموزش همه مهارت‌های اجتماعی	روش
۶	راب مک گی	۲۰۱۸	شرکت در باشگاه‌ها و گروه‌ها از کودکی تا نوجوانی و تأثیر آن بر دلبستگی و عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی	روش‌های اکتشافی، گردش علمی و آزمایشگاهی برای دروس علوم پایه و مطالعات اجتماعی در گروه‌های کوچک آموزشی	روش
۷	آلسی، بیانکو، لوپینا، پالما و پی	۲۰۱۹	بهبود مهارت‌های هماهنگی و عملکردهای اجرایی کودکان: اثرات یک برنامه تمرینی	زندگی مسالمت آمیز با دیگر هموعان	منطق
۸	عباسی، معتمد و قاسمی زاد	۱۴۰۱	تبیین ویژگی‌های برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های زندگی مقطع ابتدایی نظام آموزشی ایران	نهادینه کردن آموخته‌های مدرسه در رفتار، گفتار و کردار کودکان	هدف
۹	بکر، مک کللند، گلدهوف، گانتر	۲۰۱۸	مهارت‌های اجتماعی، کارکرد اجرایی و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان پایه دبستانی	تقویت روحیه تحقیق و پژوهش جمعی در کودکان و نوجوانان	هدف
۱۰				کلاس درس متناسب با اجرای برنامه آموزش مهارت‌های اجتماعی؛ تلاش برای ایجاد صلح و آرامش جهانی	مکان آموزش
۱۱	ارسلان اوغلو	۲۰۱۸	مقایسه سطح مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دوره متوسطه	تلاش برای ایجاد صلح و آرامش جهانی	منطق
۱۲	کوچوک و کوچ	۲۰۱۹	رابطه انسان و ورزش در فرآیند رشد روانی اجتماعی	پرورش حس نوع دوستی و همزیستی مسالمت آمیز با همسالان در گروه‌های ۴ نفره	محتوا
۱۳	لازاریدیس، کرومیداس، سیرمپاس و دیگلیدیس	۲۰۲۱	تأثیر جنسیت، سن، مشارکت ورزشی و ثروت خانواده بر خودارزشمندی نوجوانان و مهارت‌های اجتماعی خارج از مدرسه	طراحی محتوا براساس مثال و تصویر	محتوا
۱۴	بالیان، بالیان، کیرمیچی	۲۰۱۷	نگرش دانش آموزان پایه دوم ابتدایی نسبت به مهارت‌های اجتماعی	آماده کردن کودکان و نوجوانان به عنوان شهروندان شایسته برای زندگی اجتماعی در هزاره سوم	هدف
۱۵	احمدیان و همکاران	۱۴۰۰	طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی آموزش مهارت‌های ارتباطی بی فردی و اجتماعی	روش تدریس مهارت‌های اجتماعی ایفای نقش و استفاده از بازی می‌باشد.	روش
۱۶	هیمن و یوجان	۲۰۱۷	آموزش مهارت‌های اجتماعی در کودکان	روش کار گروهی برای کلیه دروس به ویژه درس ورزش؛	روش

۱۷	سورپاراتری، کوملاسازی، و مدلو	۲۰۲۲	نقش خودکارآمدی تحصیلی و مهارت اجتماعی در دستیابی به جریان تحصیلی در یادگیری آنلاین	روش داستانسرایی و دکلمه برای آموزش	روش
۱۸	بالیان	۲۰۱۸	نگرش دانش آموزان دوره های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه نسبت به درس تربیت بدنی: مقایسه مهارت های اجتماعی و سطوح خودکارآمدی	فراهم کردن زمینه سلامت روانی همه افراد جامعه	هدف
۱۹	آنتونی، اوگ و جنکینز	۲۰۲۱	توانمندسازهای آکادمیک به عنوان تعدیل کننده های پویا: کاوش توانمندسازهای تحصیلی و اجتماعی و پیشرفت در مدارس ابتدایی	مشاهده مسئولیت پذیری و مشارکت دانش آموز در فعالیت های فوق برنامه و اردوهای تفریحی - علمی	ارزشیابی
۲۰	آرچامالوت و دوپره	۲۰۱۷	مسیرهای مشترک درگیری رفتاری، عاطفی و شناختی در مدرسه ابتدایی.	گزارش ارزیابی همسالان در محیط آموزشی (دانش آموزان از رفتار همدیگر)	ارزشیابی
۲۱	ادیب	۱۳۹۰	الگوی بهینه برنامه درسی مهارت های زندگی برای دوره ابتدایی	برنامه درسی مهارت های زندگی هدف مبتنی بر نیازهای روزمره دانش آموزان	هدف
۲۲	دورلاک، ویسبرگ، دیمینکی، تیلور و شلینگر	۲۰۱۱	تأثیر افزایش یادگیری اجتماعی و عاطفی دانش آموزان: فراتحلیلی از مداخلات جهانی مبتنی بر مدرسه	پرورش اعتماد به نفس، تقویت هوش هیجانی و ایجاد انگیزه در فراگیران از طریق مشارکت آنها در فرآیند یادگیری.	نقش معلم
۲۳	سیورز و بلنک	۲۰۲۰	تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر پیشرفت مهارت های اجتماعی و مشکلات رفتاری دانش آموزان	تخصیص زمان مناسب برای تمرین عملی مهارت ها در کلاس درس؛	زمان آموزشی
۲۴	کیریش	۲۰۱۴	مقایسه سطح مهارت های اجتماعی دانش آموزان دوره متوسطه که ورزش می کنند و انجام نمی دهند	توسعه مهارت های مورد نیاز زندگی فردی و اجتماعی	هدف
۲۵	مک دونالد	۲۰۱۹	رابطه مهارت های اجتماعی و دستکاری اشیاء پیش دبستانی با عملکرد اجرایی و رفتار اجتماعی	محتوای مهارت محور و دارای جنبه عملی	محتوا
۲۶	دومان و کورو	۲۰۱۰	تعیین و مقایسه سطوح سازگاری فردی دانش آموزان ترکیه ای	مسئولیت پذیری در برابر نسل های آینده از طریق تصمیم گیری عاقلانه و هوشمندانه	هدف
۲۷	بودوفسکی و یون	۲۰۱۱	اثرات دراز مدت مهارت ها و رفتارهای اکتسابی اولیه بر پیشرفت کودکان خردسال در سواد و ریاضیات	بررسی گزارش والدین از رفتار دانش آموز در منزل؛	ارزشیابی
۲۸	گوا، سان، اس، بریت اسمیت، موریسون و کانر	۲۰۱۸	درگیری رفتاری و پیشرفت خواندن در کودکان دبستانی: یک تحلیل متقاطع طولی	تدوین کتب درسی مبتنی بر مهارت های زندگی؛	مواد و منابع
۲۹	آلسی، بیانکو، لوپینا، پالما و پیپی	۲۰۱۹	بهبود مهارت های هماهنگی و عملکردهای اجرایی کودکان: اثرات یک برنامه تمرینی	افزایش میزان سازگاری اجتماعی	هدف
۳۰	توکل و تمل	۲۰۲۰	بررسی سطوح آزادی، رضایت از زندگی و شادکامی درک شده دانش آموزان	اولویت یادگیری عملی بر حفظ مطالب و حافظه نظری؛	روش
۳۱	یورت	۲۰۱۱	اثرات فعالیت های مبتنی بر مدل سازی ایجاد شده از طریق محیط مجازی و دستکاری های عینی بر تفکر فضایی و توانایی های چرخش ذهنی	مشارکت فعال فراگیران در فرآیند یاددهی - یادگیری.	روش

۳۲	کایا	۲۰۱۹	بررسی مهارت‌های اجتماعی کودکان در سنین پیش دبستانی.	طراحی محتوای کتب درسی در قالب فعالیت‌های پژوهش جمعی و حل مسئله گروهی	محتوا
۳۳	کیرلماز کایا	۲۰۱۰	مقایسه مهارت‌های حل مسئله و مهارت‌های اجتماعی داوطلبان معلم علوم و کلاس درس ابتدایی	طراحی محتوای همه دروس جهت پرورش خلاقیت و نوآوری در دانش آموزان	محتوا
۳۴	کییچی	۲۰۲۲	تحلیلی بر روابط بین خلاقیت، مهارت اجتماعی و نگرش دانش آموزان دوره متوسطه	ایجاد ارتباط بین یادگیری و زندگی فردی و اجتماعی	محتوا
۳۵	رودز، گرینبرگ، دمیتروویچ	۲۰۲۰	بررسی رابطه مهارت‌های اجتماعی و کنترل رفتاری دانش آموزان	فراهم بودن کتابخانه، کارگاه و آزمایشگاه جهت اجرای برنامه.	مکان آموزشی
۳۶	کومارا و اوسویی	۲۰۱۹	بررسی تأثیر علی مهارت‌های اجتماعی بر جامعه پذیری کودکان	آغاز آموزش مهارت‌های اجتماعی از دوران کودکی (دبستان و پیش از دبستان)؛	زمان آموزشی
۳۷	مروانتو و ساتریونو	۲۰۲۱	تشکیل منابع آموزشی میدانی: نقش رهبری روسای مناطق در مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان	محتوای پروژه محور و در ارتباط با نهادها	محتوا
۳۸	غفوری، شعبانی و اینانلو	۱۳۹۷	بررسی رابطه مهارت اجتماعی بر سلامت روان و خود پنداره دانش آموزان پایه ششم	تأثیر مثبت مهارت‌های اجتماعی بر سلامت روانی و خود پنداره دانش آموزان	منطق
۳۹	نونیس	۲۰۱۸	نظرات معلمان مهد کودک در مورد اهمیت مشارکت کودکان پیش دبستانی در فعالیت‌های اجتماعی	محتوای تلفیقی دروس	محتوا
۴۰	برایس، بردلی، ابری، سوانسون و تامپسون	۲۰۱۹	تأثیرات تحصیلی والدین و معلمان، مشارکت رفتاری و پیشرفت کلاس اول و پنجم	بررسی گزارش مدیر، معلم و سایر کارکنان مدرسه از رفتار دانش آموز در محیط آموزشی.	ارزشیابی
۴۱	البوت، دیویس، فری، گرشام و کوپر	۲۰۱۸	توسعه و اعتبار اولیه ارزیابی یادگیری عاطفی اجتماعی برای غربالگری جهانی	باور قلبی به هنر معلمی به عنوان عامل اصلی دستیابی به اهداف والای نظام آموزشی.	نقش معلم
۴۲	شاهین، کولاک اوغلو	۲۰۲۲	مهارت‌های اجتماعی در مدیریت تغییر	روش تحقیق و پژوهش برای کلیه دروس؛	روش
۴۳	کامرر و کیت	۲۰۱۸	اثرات طولی و متقابل مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت از مهد کودک تا پایه هشتم	بررسی گزارش ارزیابی دانش آموزان از رفتار خود در محیط مدرسه و ارتباط با سایر دانش آموزان	ارزشیابی
۴۴	تمل و توکل	۲۰۲۱	بررسی پیامدهای سلامتی و سطوح شادی ناشی از درگیر شدن در مهارت‌های اجتماعی: مطالعه بر روی دانشجویان دانشگاه	مهارت‌های ارتباطی، همدلی و مهربانی.	روش
۴۵	فرهنگی و عبدالعلیان	۱۳۹۵	اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خود پنداره و حساسیت اضطرابی دانش آموزان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری	آموزش مهارت‌های اجتماعی بر افزایش خود پنداره و کاهش حساسیت اضطرابی دانش آموزان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری موثر بوده است	منطق
۴۶	آلگوزین، وانگ و ویولت	۲۰۱۱	بررسی مجدد رابطه بین پیشرفت تحصیلی و رفتار اجتماعی	مشاهده تغییرات رفتاری دانش آموز در موقعیت‌هایی مثل: تصمیم گیری مناسب، برقراری ارتباط موثر با معلم و همکلاسی‌ها، همدلی با دوستان خود هنگام گرفتاری آنها، حضور بدون استرس آنها در جلسات امتحانی	ارزشیابی

۴۷	باگوزی و یی	۲۰۲۱	مشخصات، ارزیابی و تفسیر مدل های معادلات ساختاری مربوط به مهارت های اجتماعی	بررسی کارپوشه فعالیت های دانش آموز در طول سال تحصیلی	ارزشیابی
۴۸	دنهام و براون	۲۰۱۰	با دیگران خوب بازی می کند: یادگیری اجتماعی-عاطفی و موفقیت تحصیلی	ایفاگر نقش رهبری آموزشی نه انتقال دهنده دانش؛	نقش معلم
۴۹	هاژوفسکی، کامر، میسون	۲۰۲۱	تفاوت های جنسیتی در مسیر رشد مهارت های اجتماعی کودکان	تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی متناسب با مهارت های زندگی اجتماعی؛	مواد و منابع
۵۰	کیم و کاپلا	۲۰۱۹	نقشه برداری از دنیای اجتماعی کلاس های درس: رویکرد چند سطحی و چند گزارشگر به فرآیندهای اجتماعی و مشارکت رفتاری	تهیه فیلم ها و کتب آموزشی مرتبط با آموزش مهارت های اجتماعی	مواد و منابع
۵۱	دیکسون و وارگو	۲۰۱۷	آموزش مهارت های اجتماعی مربوط به رفتار کودکان پیش دبستانی در محیط مدرسه در مقابله با خطر	ارتباط بین موقعیت جغرافیایی مدرسه و مهارت های مورد نیاز؛	مکان آموزشی
۵۲	موتیسو، تله، موسیمی، گیتونگا، موسایو و دتی	۲۰۱۷	بررسی آموزش مهارت های اجتماعی بر درمان مشکلات رفتاری و عاطفی دانش آموزان کنیا	تخصیص زمان مناسب برای آموزش های برنامه درسی صریح و پنهان.	زمان آموزشی

برای تحلیل نهایی در این پژوهش از یافته های ۵۲ تحقیق علمی استفاده شده است که در جدول پیوست مقاله ویژگی های این تحقیقات بر اساس کد مقاله، نام محققین، سال انتشار و نتیجه هر پژوهش از الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی در برنامه درسی قابل ملاحظه است.

باتوجه به یافته های حاصل از تحقیقات مرتبط با هدف پژوهش در جدول پیوست مقاله، ابتدا کلیه مولفه ها از طریق فرآیند کدگذاری باز استخراج و سپس کلیه مولفه ها بر اساس مفاهیم مشترک دسته بندی شدند؛ از این رو باتوجه به فرآیند کدگذاری حاصل از مرحله اول، در این بخش ابتدا در جدول فوق، به ویژگی های برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی براساس عناصر برنامه درسی اگر، با توجه به کد هر مقاله پرداخته و سپس یافته های بدست آمده، در قالب یک الگوی کلی و جامع ترسیم شده است.

جدول ۲: مؤلفه های برنامه درسی اگر و پاسخ به پرسش مرتبط با آن در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی

ردیف	عنصر	ویژگی ها
۱	منطق	(۱) سلامت روانی جامعه بشری (۱) (۲) نیاز فردی و اجتماعی به سلامت جسمی و روانی (۴) (۳) زندگی مسالمت آمیز با دیگر هموعان (۷) (۴) تلاش برای ایجاد صلح و آرامش جهانی (۱۱) (۵) تاثیر مثبت بر سلامت روانی و خودپنداره و حساسیت اضطرابی دانش آموزان (۳۷، ۴۵)
۲	هدف	(۱) نهادینه کردن آموخته های مدرسه در رفتار، گفتار و کردار کودکان (۸) (۲) تقویت روحیه تحقیق و پژوهش جمعی در کودکان و نوجوانان (۹) (۳) آماده کردن کودکان و نوجوانان به عنوان شهروندان شایسته برای زندگی اجتماعی در هزاره سوم (۱۴) (۴) فراهم کردن زمینه سلامت روانی همه افراد جامعه (۱۸) (۵) برنامه درسی مهارت های زندگی هدف مبتنی بر نیازهای روزمره دانش آموزان (۲۱) (۶) توسعه مهارت های مورد نیاز زندگی فردی و اجتماعی (۲۴) (۷) مسئولیت پذیری در برابر نسل های آینده از طریق تصمیم گیری عاقلانه و هوشمندانه (۲۶) (۸) افزایش میزان سازگاری اجتماعی (۲۹)

۳	محتوا	۹ آموزش مهارت‌های دهگانه سازمان بهداشت جهانی از طریق برنامه درسی دوره ابتدایی (۲) ۱۰ آموزش مهارت‌های شناختی، ارتباطی و مقابله‌ای در قالب داستان در کتب درسی (۳) ۱۱ پرورش حس نوع دوستی و همزیستی مسالمت آمیز با همسالان (۱۲) ۱۲ طراحی محتوا براساس مثال و تصویر (۱۳) ۱۳ محتوای مهارت محور و دارای جنبه عملی (۲۵) ۱۴ طراحی محتوای کتب درسی در قالب فعالیت‌های پژوهش جمعی و حل مسئله گروهی (۳۲) ۱۵ طراحی محتوای همه دروس جهت پرورش خلاقیت و نوآوری در دانش آموزان (۳۳) ۱۶ ایجاد ارتباط بین یادگیری و زندگی فردی و اجتماعی (۳۴) ۱۷ محتوای پروژه محور و در ارتباط با نهادها (۳۷) ۱۸ محتوای تلفیقی دروس (۳۹)
۴	روش	۱ روش‌های نمایشی و ایفای نقش برای آموزش همه مهارت‌های اجتماعی (۵) ۲ روش‌های اکتشافی، گردش علمی و آزمایشگاهی برای دروس علوم پایه و مطالعات اجتماعی (۶) ۳ روش تدریس ایفای نقش و استفاده از بازی (۱۵) ۴ روش کار گروهی برای کلیه دروس (۱۶) ۵ روش داستان‌سرایی و دکلمه برای آموزش (۱۷) ۶ اولویت یادگیری عملی بر حفظ مطالب و حافظه نظری (۳۰) ۷ مشارکت فعال فراگیران در فرآیند یاددهی - یادگیری (۳۱) ۸ روش تحقیق و پژوهش برای کلیه دروس (۴۲) ۹ مهارت‌های ارتباطی، همدلی و مهربانی (۴۴)
۵	نقش معلم	۱ پرورش اعتماد به نفس، تقویت هوش هیجانی و ایجاد انگیزه در فراگیران از طریق مشارکت آنها در فرآیند یادگیری (۲۲) ۲ باور قلبی به هنر معلمی به عنوان عامل اصلی دستیابی به اهداف والای نظام آموزشی (۴۱) ۳ ایفاگر نقش رهبری آموزشی نه انتقال دهنده دانش (۴۸)
۶	ارزشیابی	۱ مشاهده مسئولیت پذیری و مشارکت دانش آموز در فعالیت‌های فوق برنامه و اردوهای تفریحی - علمی (۱۹) ۲ گزارش ارزیابی همسالان در محیط آموزشی (دانش آموزان از رفتار همدیگر) (۲۰) ۳ بررسی گزارش والدین از رفتار دانش آموز در منزل (۲۷) ۴ بررسی گزارش مدیر، معلم و سایر کارکنان مدرسه از رفتار دانش آموز در محیط آموزشی (۴۰) ۵ بررسی گزارش ارزیابی دانش آموزان از رفتار خود در محیط مدرسه و ارتباط با سایر دانش آموزان (۴۳) ۶ مشاهده تغییرات رفتاری دانش آموز در موقعیت‌هایی مثل: تصمیم گیری مناسب، برقراری ارتباط موثر با معلم و همکلاسی‌ها، همدلی با دوستان خود هنگام گرفتاری آنها، حضور بدون استرس آنها در جلسات امتحانی (۴۶) ۷ بررسی کارپوشه فعالیت‌های دانش آموز در طول سال تحصیلی (۴۷)
۷	مواد و منابع	۱ تدوین کتب درسی مبتنی بر مهارت‌های زندگی (۲۸) ۲ تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی متناسب با مهارت‌های زندگی اجتماعی (۴۹) ۳ تهیه فیلم‌ها و کتب آموزشی مرتبط با آموزش مهارت‌های اجتماعی (۵۰)
۸	گروه بندی فراگیران	۱ گروه بندی براساس محتوا و دانش (۳) ۲ گروه بندی براساس زمان استفاده از برنامه درسی (۱۴). ۳ گروه‌های کوچک دانش آموزی (۶، ۱۲)
۹	زمان	۱ تخصیص زمان مناسب برای تمرین عملی مهارت‌ها در کلاس درس (۲۳) ۲ آغاز آموزش مهارت‌های اجتماعی از دوران کودکی (دبستان و پیش از دبستان) (۳۶) ۳ تخصیص زمان مناسب برای آموزش‌های برنامه درسی صریح و پنهان (۵۲)
۱۰	مکان	۱ کلاس درس متناسب با اجرای برنامه آموزش مهارت‌های اجتماعی (۱۰) ۲ فراهم بودن کتابخانه، کارگاه و آزمایشگاه جهت اجرای برنامه (۳۵) ۳ ارتباط بین موقعیت جغرافیایی مدرسه و مهارت‌های مورد نیاز (۵۱)

ارزشیابی مشاهده مسئولیت پذیری و مشارکت دانش آموز در فعالیت های فوق برنامه و اردوهای تفریحی - علمی، گزارش ارزیابی همسالان در محیط آموزشی، بررسی گزارش والدین از رفتار دانش آموز در منزل، بررسی گزارش مدیر، معلم و سایر کارکنان مدرسه از رفتار دانش آموز در محیط آموزشی، بررسی گزارش ارزیابی دانش آموزان از رفتار خود در محیط مدرسه و ارتباط با سایر دانش آموزان	هدف نهادینه کردن آموخته های مدرسه در رفتار، گفتار و کردار کودکان، تقویت روحیه تحقیق و پژوهش جمعی، آماده کردن کودکان به عنوان شهروندان شایسته برای زندگی اجتماعی، فراهم کردن زمینه سلامت روانی همه افراد جامعه، توسعه مهارت های مورد نیاز زندگی فردی و اجتماعی، مسئولیت پذیری در برابر نسل های آینده از طریق تصمیم گیری عاقلانه و هوشمندانه، افزایش میزان سازگاری اجتماعی	محتوا مهارت های دهگانه سازمان بهداشت جهانی، آموزش مهارت های شناختی، ارتباطی و مقابله ای در قالب داستان، طراحی محتوا براساس مثال و تصویر، محتوای مهارت محور و دارای جنبه عملی، محتوا در قالب فعالیت های پژوهش جمعی و حل مسئله گروهی، محتوای در جهت پرورش خلاقیت و نوآوری، ایجاد ارتباط بین یادگیری و زندگی فردی و اجتماعی، محتوای پروژه محور، محتوای تلفیقی دروس
زمان و مکان تخصیص زمان تمرین مهارت های اجتماعی در کلاس درس تمرین مهارت های اجتماعی با والدین در محیط خانواده استفاده از کتابخانه، آزمایشگاه و کارگاه استفاده از زمان گردش علمی و محیط طبیعت برای رشد مهارت های اجتماعی	منطق سلامت روانی و خودپنداره مثبت، زندگی مسالمت آمیز با دیگر هموعان، تلاش برای ایجاد صلح و آرامش جهانی، مقابله با محدودیت های ناتوانی یادگیری	روش روش های نمایشی و ایفای نقش، روش های اکتشافی، گردش علمی و آزمایشگاهی، استفاده از بازی، روش کار گروهی، روش داستانرایی و دکلمه برای آموزش، اولویت یادگیری عملی بر حفظ مطالب و حافله نظری، مشارکت فعال فراگیران در فرآیند یاددهی - یادگیری، روش تحقیق و پژوهش برای کلیه دروس، مهارت های ارتباطی، همدلی و مهربانی
گروه بندی فراگیران گروه های کوچک همکلاسی ها گروه بندی دانش آموزان براساس مهارت آموزشی گروه های ۳ و ۴ نفره دانش آموزان	مواد و منابع کتاب درسی با محتوای مهارت های اجتماعی، فیلم های آموزش مهارت های اجتماعی، کتاب های تصویری آموزش مهارت های اجتماعی، پوسترهای آموزش مهارت های اجتماعی (مهارت های مثبت و منفی)	نقش معلم رهبری گروه دانش آموزان برای یادگیری مهارت های اجتماعی، مشارکت کننده در گروه های یادگیری دانش آموزان، تسهیل کننده یادگیری مهارت ها برای دانش آموزان، ارزیابی روند یادگیری مهارت های اجتماعی توسط دانش آموزان، جلوگیری از خارج شدن روند یادگیری از مسیر درست

شکل ۱: الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی در دانش آموزان دارای اختلال خواندن

برای بررسی نهایی اعتبار الگوی پیشنهادی، خلاصه الگو و پرسش هایی راجع به آن برای ۱۵ نفر از اساتید و معلمان علوم (۵ استاد و ۱۰ معلم) که می توانستند در این زمینه داوری کنند، ارسال شد. این افراد شامل اساتید دانشگاه علوم تربیتی و

معلم‌ان علوم دوره ابتدایی بودند. پرسشنامه شامل نظرخواهی از متخصصان درخصوص اعتبارسنجی درباره عناصر ده گانه، در سه گزینه زیاد، متوسط و کم بود. برای بررسی اعتبار نهایی الگوی پیشنهادی، از فرمول نسبت روایی محتوا^۱ و مقدار تعیین شده در جدول لاوشه براساس تعداد مشارکت کنندگان در آزمون استفاده شد. با توجه به تعداد مشارکت کنندگان (۱۵ نفر) و بر اساس مقادیر جدول لاوشه، سؤالاتی که مقدار نسبت روایی محتوای آن‌ها بیشتر از ۰/۴۹ بود، مورد قبول واقع شدند. کلیه سؤالات نمره روایی محتوایی بیشتری از مقدار تعیین شده در جدول لاوشه را به خود اختصاص دادند. نتایج اعتبارسنجی الگوی پیشنهادی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی به تفکیک هر سؤال در جدول زیر آمده است. مطابق با نتایج ارایه شده در جدول فوق، میانگین ضریب لاوشه بدست آمده برای کل سؤالات الگوی پیشنهادی نیز $CVR = 0/847$ برآورد شد، بنابراین اعتبار الگوهای برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی معتبر شناخته شد.

جدول ۳: نتایج اعتبارسنجی الگوی پیشنهادی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی

CVR	فراوانی و درصد فراوانی			عناصر برنامه درسی
	کم	متوسط	زیاد	
۱	-	-	۱۵ نفر (۱۰۰ درصد)	منطق
۱	-	-	۱۵ نفر (۱۰۰ درصد)	مقاصد و اهداف
۰/۸۷	-	۱ نفر (۷ درصد)	۱۴ نفر (۹۳ درصد)	محتوا و سازماندهی
۱	-	-	۱۵ نفر (۱۰۰ درصد)	نقش معلم
۱	-	-	۱۵ نفر (۱۰۰ درصد)	روش‌های آموزشی
۰/۷۳	-	۲ نفر (۱۳ درصد)	۱۳ نفر (۸۷ درصد)	مواد و منابع یادگیری
۱	-	-	۱۵ نفر (۱۰۰ درصد)	گروه بندی دانش آموزان
۰/۷۳	-	۲ نفر (۱۳ درصد)	۱۳ نفر (۸۷ درصد)	مکان یادگیری
۰/۸۷	-	۱ نفر (۷ درصد)	۱۴ نفر (۹۳ درصد)	زمان یادگیری
۱	-	-	۱۵ نفر (۱۰۰ درصد)	سنجش و ارزشیابی
۰/۸۷	-	۱ نفر (۷ درصد)	۱۴ نفر (۹۳ درصد)	توافق کلی با الگوی پیشنهادی

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر به تدوین الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان دارای اختلال خواندن پرداخته شد. این الگو شامل ۱۲ مهارت اجتماعی است: ۱-مهارت پیروی از قوانین و بازی مطابق قوانین ۲-مهارت قرض گرفتن ۳-مهارت پیروی از دیگران (گوش دادن به حرف دیگران) ۴-مهارت در راستگویی ۵-رابطه با همسالان ۶-همکاری در فعالیت‌های مدرسه ۷-مهارت رفتار در کلاس ۸-مهارت دوست یابی ۹-مهارت کمک خواستن ۱۰-مهارت تفکر مثبت ۱۱-مهارت ایجاد آرامش ۱۲-مهارت حل اختلاف را در بر می‌گیرد. در آموزش هر مهارت ۶ هدف عمده تعریف شد که دانش آموزان باید به این اهداف نایل می‌آمدند. این اهداف که شامل ۱-دانستن درباره مهارت ۲-فهم

موقعیت استفاده از مهارت ۳- تمایزگذاری بین ویژگی های مثبت و منفی مهارت ۴- نشان دادن مهارت ۵- ارزیابی انجام مهارت ۶- خلق مثال های مثبت و منفی در باره مهارت.

یکی از مهارت هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی به آن پرداخته شد، گفتن حقیقت است. در این مهارت دانش آموزان بعد از هر اتفاقی که در مدرسه رخ می دهد، همیشه باید حقیقت را بگویند، حتی اگر این مسئله شما را دچار مشکل کند. در واقع دانستن اینکه با دروغ گفتن در مورد وضعیتی که دانش آموز کاری بدی انجام داده و دچار مشکل شده است، او فقط وضعیت را بدتر می کند؛ مهم تری جزو این مهارت بحساب می آید. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می کند، این است که دانش آموز؛ اهمیت گفتن حقیقت را بداند. عواقب دروغ گفتن را درک کند. ارزیابی کند که آیا کسی با موفقیت حقیقت را بیان کرده است یا خیر. حقیقت گفتن موفق را نشان دهد. ارزیابی کند که آیا وی با موفقیت حقیقت را بیان می کند یا خیر به مرور، مهارت های حقیقت گویی، نمونه ها و مطالبی بیان کند. یکی از مهارت هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی به آن پرداخته شد، پیروی از قوانین است. در این مهارت، دانش آموز وقتی با همکلاسی ها و تیم ها بازی می کند یا ورزش می کند، باید قوانین را رعایت کند. دانستن اهمیت پیروی از قوانین در بازی، دانستن اینکه چرا قوانین وجود دارد، دانستن این که با شکستن قوانین، دانش آموزان ممکن است مایل به ادامه بازی نباشند، دانستن چگونگی برخورد با کسی که قوانین را نقض می کند و دانستن اینکه چرا دانش آموزان هنگام بازی قوانین را می شکنند؛ جزو اجزا مهم این مهارت محسوب می شود. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می کند، این است که دانش آموز؛ اهمیت پیروی از قوانین در بازی را بداند. عواقب شکستن قوانین در بازی را توضیح دهد. ارزیابی کند که آیا او قادر به پیروی از قوانین بازی است یا خیر؟ برای بازی های خاص قوانین ایجاد کند.

یکی دیگر از مهارت هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی به آن پرداخته شد، شروع بازی، شروع گفتگو است. در این مهارت دانش آموز باید از افراد بخواهد که آیا می تواند با آنها بازی کند، و بداند که چگونه به طور صحیح مکالمه با دوستان شروع کند. دانش اینکه دانش آموز دانستن اینکه چگونه می تواند از یک فرد یا یک گروه بپرسد که آیا می تواند در بازی به آنها بپیوندد، دانستن اینکه چگونه پذیرش یک فرد یا گروهی که دعوت را رد می کند و دانستن چگونگی شروع گفتگو با همسالان مطابق علایق مشابه یا فرهنگ عامه از اجزای مهم این مهارت محسوب می شود. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می کند، این است که دانش آموز بداند که چگونه می خواهد بازی کند و مکالمه را شروع کند. اهمیت شروع بازی یا مکالمه را توضیح دهد. بازی یا مکالمه شخصی که به طور صحیح آغاز شده است را ارزیابی کند. نحوه شروع بازی یا مکالمه را نشان دهد. ارزیابی کند که آیا او با موفقیت بازی یا مکالمه را آغاز کرده است یا خیر.

یکی دیگر از مهارت هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی به آن پرداخته شد، کمک خواستن است. در این مهارت دانش آموز باید در یک زمان مناسب با یک سؤال درست از معلم کمک بخواهد. دانستن چگونگی تلاش برای انجام یک کار به تنهایی، قبل از درخواست کمک، دانستن نحوه سؤال کردن درست و دانستن اینکه چه زمانی برای کمک درخواست کند؛ از اجزای مهم این مهارت محسوب می شود. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می کند، این است که دانش آموز بداند چه موقع از معلم کمک بخواهد، درک کند که چگونه درخواست کمک کند.

مشخص کند که آیا از کسی به درستی کمک خواسته است یا خیر. نحوه درخواست کمک را نشان دهد. ارزیابی کند که آیا وی به درستی کمک خواسته است یا خیر با توجه به درخواست کمک، نمونه‌ها و مطالبی بگوید. یکی دیگر از مهارت‌هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی به آن پرداخته شد، مثبت اندیشی است. در این مهارت دانش آموز باید موارد مثبت را در موقعیت‌های مختلف مشخص کند تا بتواند مثبت فکر کند. دانستن چگونگی و چرایی مثبت اندیشی، دانستن تفاوت بین خوش بینی و بدبینی، دانستن اهمیت صحبت کردن مثبت با مردم و دانستن چگونگی شناسایی عناصر مثبت در یک وضعیت منفی از اجزای مهم این مهارت محسوب می‌شود. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می‌کند، این است که دانش آموز اهمیت تفکر مثبت را بداند. اهمیت تفکر مثبت را توضیح دهد. ارزیابی کنی که کسی است مثبت فکر می‌کند یا خیر. چگونگی مثبت اندیشیدن را نشان دهد. ارزیابی کند که آیا او از تفکر مثبت استفاده می‌کند یا خیر.

یکی دیگر از مهارت‌هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی به آن پرداخته شد، حل تعارض است. در این مهارت دانش آموز وقتی درگیر هست باید سعی کند درگیری را کاهش دهد، اگر خشمگین هست خود را آرام کند و یک راه سازش را پیدا کند که برای هر دو درگیری کارایی داشته باشد. دانستن چگونگی و چرایی تلاش برای حل یک درگیری و دانستن جوانب مثبت و منفی یک درگیری از اجزای مهم این مهارت محسوب می‌شود. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می‌کند، این است که دانش آموز بداند چگونه به دنبال سازش در تضاد باشد. راه حل سازش را برای شخص دیگری توضیح دهد. ارزیابی کند که آیا سازش برآورده شده است یا خیر. نحوه پیشنهاد یک سازش را نشان دهد. ارزیابی کند که آیا او به درستی سازش می‌کند یا نه.

یکی دیگر از مهارت‌هایی که در الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی به آن پرداخته شد، چگونگی رفتار کردن در کلاس است. در این مهارت دانش آموز باید به گفته‌های معلم خود گوش کند، بنشیند و به طور ساکت کار کند و برای سوال کردن، دست خود را بلند کند. دانستن چگونگی نشستن بی سر و صدا، دانستن چگونگی قرض خواست وسایل به صورت بی سر و صدا، دانستن چگونگی گوش دادن در هنگام مناسب و دانستن چگونگی سوال کردن از معلم از اجزای مهم این مهارت محسوب می‌شود. اهدافی که آموزش این مهارت دنبال می‌کند، این است که دانش آموز بداند، اهمیت رفتار آرام و مودبانه در کلاس را بداند، اهمیت نشستن بی سر و صدا، گوش دادن و زمزمه کردن را توضیح دهد، ارزیابی کند که آیا دیگران در کلاس به طور مناسب رفتار می‌کنند یا نه. نحوه رفتار مناسب در کلاس را نشان دهد. ارزیابی کند که آیا او در کلاس به طور مناسب رفتار می‌کند یا خیر (برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی، ۲۰۱۳).

پس از تحلیل یافته‌ها با استفاده از رویکرد نظریه مبنایی، ویژگی‌های بارز برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی شناسایی و با نظریه‌های متخصصان برنامه درسی مقایسه شد. تحقق یک جامعه سالم شاید یک آرمان باشد، ولی تلاش برای کاهش مشکلات و چالش‌های موجود و نزدیک شدن به ایده آل‌ها بی نتیجه نخواهد بود. نخستین ویژگی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های زندگی، تأمین سلامت روانی فردی جهت ایجاد جامعه سالم، برقراری صلح و امنیت جهانی با تاکید بر یادگیری مادام العمر بود که در قالب سیاست‌های کلان، اهداف چشم اندازها ارائه شد. یافته‌ها با عقاید شایلاجا (۲۰۰۵) مبنی بر آموزش مهارت‌های موردنیاز دانش آموزان جهت تأمین سلامتی شان از طریق برنامه درسی مدارس؛

دیدگاه ایکسینگ (۲۰۱۸)، آموزش مهارت شهروند جهانی از طریق برنامه درسی برای ایجاد صلح و آرامش جهانی؛ پژوهش پاراجاپاتی و شارما (۲۰۱۷) و تأکید سازمان بهداشت جهانی (۲۰۲۰) مبنی بر فراهم کردن زمینه یادگیری در همه مراحل زندگی جهت مقابله با خطرات بی شماری که جامعه بشری را تهدید می کند، همسو بود. هم چنین، انتخاب محتوای مناسب، نه تنها موجب تحقق اهداف، بلکه زمینه ساز ارزشیابی مبتنی بر هدف ها و مبین کارایی درونی (میزان دانش، بینش و توان کسب شده در فراگیران) و کارایی بیرونی (کیفیت زندگی و بازار کار) نظام تربیتی خواهد بود (الهی قمشی، ناطقی و سیفی، ۱۳۹۴). جذابیت، تنوع و انعطاف پذیری محتوای آموزشی به عنوان مهم ترین ویژگی پژوهش انتخاب شد. یافته ها با نتایج پژوهشهای علمی و همکاران (۱۳۹۹) مبنی بر نظام های آموزشی خلاق و آینده نگر در گذشته نمی مانند و توقف نمی کنند؛ پژوهش لای (۲۰۲۰)، شناسایی توانمندی ها، استعدادها و نقاط قوت دانش آموزان از طریق برنامه درسی؛ (میشل، ۲۰۱۹) توجه به نیازها، علائق و شرایط خاص دانش آموزان از طریق برنامه درسی ملی؛ همسو بود. جانکر، مارز و ووگت (۲۰۲۰) نیز موفقیت برنامه درسی را در انعطاف پذیری و سازگاری آن با نیازها و توانایی های دانش آموزان تلقی کردند. تنوع روش های تدریس، شیوه های ارزشیابی و معلم در نقش رهبر آموزشی؛ از دیگر ویژگی های برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی است که با دیدگاه های زیر همسو بود. نظام آموزشی باید از طریق الگوهای نوین و خلاق آموزشی، دانش آموزان را برای مقابله با بحران های زندگی اجتماعی، بهره گیری از فرصت ها، توانایی ها و خلاقیت های خویش آماده کند (مایرز، ۱۳۹۵). مشارکت فعال دانش آموزان در فرآیند یاددهی - یادگیری و خودارزیابی؛ مشارکت اولیاء در فرآیند ارزشیابی و نقش رهبر آموزشی معلم و مشارکت وی در تدوین و طراحی برنامه درسی، موفقیت برنامه را تضمین می کند. براساس پژوهش وردینگر و همکاران (۲۰۲۰) آموزش مهارت های اجتماعی بر خودمدیریتی، پیشرفت تحصیلی و بهبود مدارس تاثیر مثبت داشت. ناشیدا و همکاران (۲۰۱۹) به خودسازی و خودکنترلی دانش آموزان از طریق آموزش مهارت های زندگی جهت حفظ محیط زیست و کارآفرینی باور داشتند. موزاتا (۲۰۱۷) معلمان را معماران برنامه درسی معرفی کرد که می توانند باعث موفقیت یا سقوط آن شوند. لای (۲۰۲۰) بر مشارکت معلمان در طراحی برنامه درسی تاکید داشت. برقراری پیوند خانه - مدرسه و معرفی دانش آموز به عنوان مهم ترین عنصر نظام آموزشی، از دیگر ویژگی های مورد تأیید برنامه درسی مبتنی بر مهارت های اجتماعی بود. سینیما و همکاران (۲۰۲۰) دانش آموزان را عنصر اصلی نظام آموزشی معرفی کردند و بر مشارکت آنها در انتخاب محتوای آموزشی تاکید داشتند. امینی گلستانی و نورآبادی (۱۳۹۷) مشارکت کودکان در فرایند یادگیری از طریق برنامه درسی را ضروری دانستند. بورگیس و سایورتن (۲۰۲۰) مشارکت و نظارت والدین در امور مدرسه بر پیشرفت تحصیلی فرزندان را مثبت ارزیابی کردند. پشوانه علمی برنامه ریزان، گستردگی حامیان برنامه درسی (رهبران و سیاستمداران جامعه، نظام آموزشی، خانواده ها، معلمان، دانش آموزان، ...) و اهمیت زمان آموزش، از دیگر ویژگی های مورد تأیید یافته های پژوهش حاضر هماهنگی داشت. طبق پژوهش میشل (۲۰۱۹)، طراحی برنامه درسی ماهیت انسانی دارد، تصمیم گیری درباره آن به دانش و آگاهی خاص نیاز دارد، موفقیت آن به حمایت و رهبری مدیران سطوح بالای جامعه، حمایت و مشارکت مدارس و معلمان، توجه به خواسته ها و علائق دانش آموزان و نیازهای جامعه بستگی دارد. آموزش و یادگیری دوران کودکی فواید مادام العمر و بین نسلی دارد (سالوویتا، ۲۰۲۰). یادگیری مهارت های مورد نیاز زندگی اجتماعی کودکان در سنین خردسالی ضروری است و توانمندی های رفتاری و شخصیتی بزرگسالان را تحت تأثیر قرار می دهد

(مازوتا، ۲۰۱۹). دستیابی به آل ایده‌های آموزشی، توسعه مهارت‌های ارتباطی سالم، توسعه مهارت‌های هیجانی و تربیت انسان‌های آینده نگر، ویژگی برجسته و پیامد نهایی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های زندگی اجتماعی است که با اهداف سازمان بهداشت جهانی و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مطابقت دارد. طبق گزارش یونیسف (۲۰۱۲) پذیرش آموزش مهارت‌های زندگی اجتماعی در برنامه درسی ابتدایی و متوسطه توسط ۱۴۵ کشور، مبین این حقیقت است. یونیسف (۲۰۱۸)، آموزش مهارت‌های زندگی اجتماعی را برای محافظت افراد جامعه در برابر سوءاستفاده و استثمار دیگران ضروری دانسته است.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به تک جنسیتی بودن (دانش آموزان پسر) نمونه اشاره کرد. محدودیت دیگر استفاده از ابزارهای خود گزارش دهی است. بسیاری از این ابزارها ممکن است پاسخ‌هایی را جمع‌آوری کنند که دیگران فکر می‌کنند باید درست باشد. افراد ممکن است خویش‌نظر نگری کافی نداشته باشند و مسئولانه به گویه‌ها پاسخ ندهند. با توجه به یافته‌های تحقیق، پیشنهاد می‌شود: در دوره ابتدایی از برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های اجتماعی استفاده شود. چرا که این دوره، دوره اجتماعی شده کودکان بوده و آنان بیشتر با پدیده‌های اجتماعی پیوند خورده و مسائلی را آموزش می‌بینند که مربوط به ارتباط با دیگران است و با توجه به تاثیر بیرونی برنامه درسی مهارت‌های اجتماعی در ارتباط با دیگران، این نوع تعلیم و تربیت اثربخشی بالایی می‌تواند داشته باشد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در پژوهش حاضر تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت شد و تمامی مصاحبه‌ها با رضایت شخصی والدین افراد شرکت‌کننده (دانش‌آموزان) ضبط و سپس بر روی کاغذ نوشته شد.

حامی مالی: این مطالعه بدون حمایت مالی هیچ مؤسسه و سازمانی انجام شده است.

نقش هر یک از نویسندگان: سهم تمام نویسندگان در انجام پژوهش برابر است.

تضاد منافع: در ارائه نتایج این پژوهش، هیچ‌گونه تضاد منفعی وجود نداشته است.

تشکر و قدردانی: از تمامی دانش‌آموزان و اولیای آنها که در انجام این پژوهش همکاری و مساعدت کردند، کمال تشکر را داریم.

References

- Aghayousefi, Javanmard and Mohammadi (2017), brain systems of inhibition and behavioral activation and non-hemispheric superiority in people with and without alexithymia, *Clinical and Personality Quarterly*, 16(1): 141-149.
- Ahmadi, Mohammad Saeed; Hatami, Hamidreza; Asadzadeh, Hassan (2017), The effect of communication skills training on social adaptation and academic progress of secondary school students in Zanjan city, *Journal of Social Psychology Research*, 5: 115-99.
- Akpınar S. (2010). Spor Federasyonlarında Çalışanların, Sosyal Beceri, İş Doyumu ve Problem Çözme Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alesi, M., Bianco, A., Luppina, G., Palma, A., & Pepi, A. (2019). Improving children's coordinative skills and executive functions: The effects of a football exercise program. *Perceptual and Motor Skills*, 122(1), 27- 46. doi:10.1177/0031512515627527
- Algozzine, B., Wang, C., & Violette, A. S. (2011). Reexamining the relationship between academic achievement and social behavior. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 13(1), 3–16.
- Anthony, C.J., Ogg, J., & Jenkins, L.N. (2021). Academic enablers as dynamic moderators: Exploring academic enablers and achievement across elementary school. *Journal of School Psychology*, 86, 15–31.
- Archambault, I., & Dupéré, V. (2017). Joint trajectories of behavioral, affective, and cognitive engagement in elementary school. *The Journal of Educational Research*, 110(2), 188– 198.

- Arshad, Mohsen (2016), the effectiveness of cognitive rehabilitation on the working memory of children with attention deficit/hyperactivity disorder, master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Educational Sciences and Psychology.
- Arslanoğlu, C. (2018). Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması (Kars ili örneği). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Atkinson, Rita; Atkinson, Richard S; Hilgard, Ernest (2019), The field of psychology, translated by Mohammad Taghi Brahani et al., Tehran, Rushd publishing house.
- Azad Bakht, Masouma; Yazdan Bakhsh, Kamran and Moradi, Asieh (2017), Effectiveness of cognitive enhancement on improving auditory and visual working memory in obsessive-compulsive disorder, *Razi Journal of Medical Sciences*, 25(170):29-37.
- Baddeley, A. (2010). "The episodic buffer: a new component of working memory"? *Journal of Cognitive Social*; 4 (1):417-23.
- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (2012). Specification, evaluation, and interpretation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(1), 8– 34.
- Bakker, D.J. (2019). "Treatment of Developmental dyslexia: A Review". *Pediatric Rehabilitation*, in press.
- Balyan, M. (2018). İlköğretim 2. Kademe ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları: Sosyal Beceri ve Özyeterlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. İstanbul: Lambert Academic Publishing.
- Balyan, M., Balyan, K. Y., Kiremitçi, O. (2017). Farklı sportif etkinliklerin ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum, sosyal beceri ve öz yeterlik düzeylerine etkileri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 196-201.
- Barkley, R.A. (2007). *ADHD and nature of self-control*. NewYork: Guilford Press.
- Bayavangerd, Ismail (2004), Educational Psychology, 5th edition, Tehran: Ed.
- Becker, D.R., McClelland, M.M., Geldhof, G.J., Gunter, K.B., & Megan MacDonald (2018) Open-Skilled Sport, Sport Intensity, Executive Function, and Academic Achievement in Grade School Children. *Early Education and Development*, 29(7), 939-955, DOI: 10.1080/10409289.2018.1479079
- Berryhill, M. (2008). Visual memory and brain. Retrieved from [http:// www. Visionsciences.org/ symposia 2008-4.htm](http://www.VisionSciences.org/symposia 2008-4.htm).
- Bigi, Khashayar and Firouzbakht (2019), Social skills in interpersonal communication, Tehran: Rushd Publications.
- Birami, Mansour; Mohadi, Yazdan and Ahadi, Ismail (2016), The effect of cognitive rehabilitation on the performance of focused-dispersed attention and working memory in students with learning disabilities in mathematics and reading, *Neuropsychology*, 3(2): 28-9.
- Bodovski, K., & Youn, M. (2011). The long-term effects of early acquired skills and behaviors on young children's achievement in literacy and mathematics. *Journal of Early Childhood Research*, 9(1), 4–19.
- Bryce, C. I., Bradley, R. H., Abry, T., Swanson, J., & Thompson, M. S. (2019). Parents' and teachers' academic influences, behavioral engagement, and first-and fifth-grade achievement. *School Psychology*, 34(5), 492–502.
- Buchan, B.D. (2009). The classification of reading disability subtypes and the efficacy of hemisphere specific stimulation.
- Caemmerer, J. M., & Keith, T. Z. (2018). Longitudinal, reciprocal effects of social skills and achievement from kindergarten to eighth grade. *Journal of School Psychology*, 53(4), 265– 281.
- Casey, J. (2011). "A model to guide the conceptualization, assessment, and diagnosis of nonverbal learning disorder". *Canadian Journal of School Psychology*; 27 (1): 35–57.
- Ciriş, V. (2014). Spor Yapan ve Yapmayan Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. (Master Thesis) Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- complete thinking; Nusrat Elah (2008), Comprehensive Dictionary of Psychology, Psychiatry (English-Persian), Tehran: Farhang Publications.
- Dahlin k. Effect of working memory training on reading in children with special needs. *Read and Write*: 2018, 24(1): 79-91.

- Denham, S. A., & Brown, C. (2010). Plays nice with others: Social-emotional learning and academic success. *Early Education and Development*, 21(5), 652–680.
- Duman, S., & Kuru, E. (2010). Spor yapan ve spor yapmayan Türk öğrencilerin kişisel uyum düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 18-26
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405–432.
- Ebrahimi, Satish; Zarei, Reza (2016), the relationship between social skills and social anxiety with career path adaptability of high school girls in Isfahan city, 5th International Conference on Psychology and Social Sciences, Mehr Eshraq Conferences.
- Elliott, S. N., Davies, M. D., Frey, J. R., Gresham, F., & Cooper, G. (2018). Development and initial validation of a social emotional learning assessment for universal screening. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 55, 39–51.
- Enger, P.M.J. (2018). "Are working memory measures free of socio-economic influence"? *Journal of Speech, Language and Hearing Research*; 51(9): 1580–1587.
- Fadeli, Asal (2015), the effectiveness of cognitive rehabilitation on cognitive deficits (attention, memory and executive function) and symptoms of patients with chronic schizophrenia based on cognitive levels, master's thesis, University of Welfare and Rehabilitation Sciences, Faculty of Psychology and Sciences educational
- Farhani, Abdul Hassan and Abdul Aliyan, Maryam (2015), The effectiveness of social skills training on self-concept and anxiety sensitivity of students with learning disabilities, *Learning Disabilities Quarterly*, 19: 43-58.
- Gatian, A. & Garolera, M. (2012). "Efficacy of an adjunctive computer based cognitive impairment and Alzheimers disease: a single blind randomized clinical trial". *The Journal of Geriatric Psychiatry*; 15 (2): 28-35.
- Ghanaii, A. (2008). "Effect of sports rhythmic movement training on memoirs' neuropsychological function in students with learning disabilities [dissertation] ". Tabriz: Tabriz University.
- Guo, Y., Sun, S., Breit-Smith, A., Morrison, F. J., & Connor, C. M. (2018). Behavioral engagement and reading achievement in elementary-school-age children: A longitudinal cross-lagged analysis. *Journal of Educational Psychology*, 107(2), 332–347.
- Hajovsky, D.B., Caemmerer, J.M., Mason, B.A. (2021). Gender differences in children's social skills growth trajectories. *Applied Developmental Science*, 1–16.
- Hallahan, D. P., & Kuffman, J. M. (2009). *Exceptional children*. Tehran. Roshd Promotion.
- Havitz, M.E., Kaczynski, A.T., Mannell, R.C. (2013). Exploring relationships between physical activity, leisure involvement, self-efficacy, and motivation via participant segmentation. *Leisure Sciences*, 35(1), 45-62.
- Hosseini Nesab, Seyyed Davoud; Misrabadi, Javad and Aghajanzadeh, Nahid (2019), the effect of social skills training on the self-esteem of female students in the third grade of high school in Tabriz, *Education and Evaluation Quarterly*, 11: 64-47.
- Hosseini Nesab, Seyyed Davoud; Misrabadi, Javad and Aghajanzadeh, Nahid (2019), the effect of social skills training on the self-esteem of female students in the third grade of high school in Tabriz, *Education and Evaluation Quarterly*, 11: 64-47.
- Iranian electric, beautiful; Mojtabi, Bagian Kole Marz and Mojtabi, Bakhti (2014), the effectiveness of social skills training based on cognitive processing on the social, emotional and psychological well-being of students with behavioral disorders, *Social Cognition Quarterly*, 4(7): 157-176.
- Jalili, Fatima; Nejati, Vahid; Ahadi, Hassan and Ketan Forosh, Ali (2017), The effectiveness of movement-based computerized cognitive rehabilitation in improving the working memory of children with attention deficit hyperactivity disorder, *Islamic Azad University Journal of Medical Sciences*, 29(2):171-180.
- Janabadi, Hossein (2018). Teaching social skills to reduce behavioral disorders of fifth grade exceptional students of Kowsar mixed school. *Psychology Quarterly of Exceptional Children*, 2: 84-73.

- Javaheri Kamel, Abedin (2013), investigating the relationship between attachment styles and emotional intelligence with social skills in middle school students of Tehran, master's thesis, educational management, Tarbiat Moalem University.
- Javaheri Kamel, Abedin (2013), investigating the relationship between attachment styles and emotional intelligence with social skills in middle school students of Tehran, master's thesis, educational management, Tarbiat Moalem University.
- Jordan, N. C., Glutting, J., & Ramineni, C. (2019). The importance of number sense to mathematics achievement in first and third grades. *Learning and Individual Differences*, 20, 82-88.
- Kamphaus, R, Frick, P. (2019). *Clinical assessment of child and adolescent personality and behavior*. Boston: Allyn & Bacon.
- Karasar, N. (2020). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler, Nobel Yayınevi, Ankara
- Kast M, Baschera G, Gross M, Jancke L, Meyer M. Computer-based learning of spelling skills in children with and without dyslexia 2011, 61(5):177-200.
- Kaya, Ç. (2019). Okul Öncesi Çağı Çocuklarının Fiziksel Aktivitelerinin Araştırılması. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kesler, S. R., Lacayo, N. J., & Jo, B. (2018). A pilot study of an online cognitive rehabilitation program for executive function skills in children with cancer-related brain injury. *Department of Psychiatry and Behavioral Sciences, Stanford University*, 25(1), 101-12.
- Khanjani, Zainab; Salehi Aghdam, Khadijah and Aafi, Elaha (2017), the effectiveness of cognitive rehabilitation training in improving the visual and auditory memory of children with learning disorders with hyperactivity and learning disorders without hyperactivity, *Journal of Education and Evaluation*, 11(43): 29-44 .
- Kianfar, Farhad and Khademian, Masoumeh and Khodaei, Zainab (2018), investigating the relationship between social skills and test anxiety with students' academic performance, the third national conference on ways to achieve sustainable development in educational sciences and psychology of Iran, Tehran.
- Kibici, V.B. (2022). An Analysis of the Relationships between Secondary School Students ' Creativity, Music Achievement and Attitudes. *International Journal on Social and Education Sciences (IJonSES)*, 4(1), 87-100. <https://doi.org/10.46328/ijonsses.304>
- Kim, H. Y., & Cappella, E. (2019). Mapping the social world of classrooms: A multi-level, multi-reporter approach to social processes and behavioral engagement. *American Journal of Community Psychology*, 57(1–2), 20–35.
- Kırılmazkaya G. (2010). İlköğretim Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerileri ve Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması. (Master Thesis). Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ
- Küçük, V., Koç, H. (2019). Psiko-sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 211-223
- Lafyn, M. V. (2008). *Learning disabilities*. Translator Mohammad Taqi Monshi Tusi. Astan Quds Razavi publishing. first turn.
- Lazaridis, A., Krommidas, C., Sympas, I., & Digelidis, N. (2021). The Influence of Gender, Age, Sport Participation and Family Wealth on Adolescents' Self-Worth and Out-of-School Physical Activity. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 7(2), 367-382. <https://doi.org/10.46328/ijres.1522>
- Loosli, S., Buschkuehl, M., Perrig, W. & Jaeggi, S. (2012). "Working memory training improves reading processes in typically developing children". *Child Neuropsychol*; 18 (2): 62-78.
- MacDonald, M., Lipscomb, S., McClelland, M. M., Duncan, R., Becker, D., Anderson, K., & Kile, M. (2019). Relations of preschoolers' visual-motor and object manipulation skills with executive function and social behavior. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 87(4), 396–407.
- Marwanto, I. H. & Satriyono, G. (2021). Formation of Field-Based Pedagogical Resources: The Role of Leadership of Regional Heads in Educational Sports and Sports Achievement. *International Journal of Education in Mathematics, Science, and Technology (IJEMST)*, 9(3), 482-497. <https://doi.org/10.46328/ijemst.1549>

- Mazzocco, M. M. M., & Hanich, L. B. (2018). Math achievement, numerical processing, and executive functions in girls with Turner Syndrome (TS): Do Girls with Ts have Math Learning Disability? *Learning and Individual Differences*, 20, 70-81.
- Mohammadi, Azar; Dartaj, Fariborz and Kiamanesh, Alireza (2018), the effectiveness of social-emotional skills training on behavioral disorders and academic performance of female students, *Education and Evaluation Quarterly*, 12(45): 1-150.
- Narimani, Mohammad and Soleimani, Ismail (2013), The effectiveness of cognitive rehabilitation on executive functions (working memory and attention) and academic progress of students with mathematical learning disorders, *Learning Disabilities*, 2(3): 115-91.
- Nazari, Muhammad Ali; Dadkhah, M.; Hashemi, Toraj (2014). "Effectiveness of cognitive rehabilitation on spelling errors of students with dyslexia". *Journal of Research in Rehabilitation Sciences*, 11(1): 21-34.
- Nokni, Mustafa; Jamilian, Hamid Reza; Zohrevand, Mena and Pourian, Khadija (2018), The effectiveness of cognitive rehabilitation on short-term memory span deficits in chronic schizophrenia patients, *Lorestan University of Medical Sciences Quarterly*, 21: 102-93.
- Nonis, K. P. (2018), Kindergarten Teachers' Views About The Importance Of Preschoolers' Participation In Sports In Singapore, 1.02.2022 from this Web cite www.kutuphane.sdu.edu.tr
- Owen, A.M., Hampshire, A. & Grahn, J.A. (2010). "Putting brain training to the test nature". *Europe PMC Funders Group*; 10 (1): 775-778.
- Ozkan, Z.C. (2022). Investigation of Secondary School Students' Anxiety and Lesson Participation towards Visual Arts Lesson. *International Journal on Social and Education Sciences (IJonSES)*, 4(3), 408-422.
- Parsa, Mohammad, (1390), *Psychology of Child and Adolescent Development*, Tehran: Ba'ath Publications
- Ponce HR, Lopez MJ, Mayer RE. Instructional effectiveness of a computer-supported program for teaching reading comprehension strategies. *Computer and education* 2012; 5(13): 17-26.
- Pour Afkari, Nusrat Elah, (2012), *Comprehensive Dictionary of Psychology-Psychiatry and Related Fields*, Tehran: Contemporary Farhang.
- Raisi, Hamid (2008), investigation of the relationship between the school's organizational climate in the creation and development of social skills of female students of Chaharmahal Bakhtiari secondary school, research project of the Research Council of the Ministry of Education: Hamedan Education and Training Research Institute.
- Repovs, G. & Baddeley, A.D. (2019). "The multi – Component model of working memory: exploration in experimental cognitive psychology". *Journal of experimental cognitive psychology*; 139 (12): 5-21.
- Rezaei, Saeed (2016), Developing a social skills training program and investigating its effectiveness on the social competence of children with non-verbal learning disorder and high functioning autism disorder, *Journal of Learning Disabilities*, 6(4): 67-82.
- Rob McGee et al. (2018), Participation In Clubs And Groups From Childhood To Adolescence And Its Effects On Attachment And Self-Esteem. 03.02.2022, www.kutuphane.sdu.edu.tr
- Rueda, R., & Lina, C. (2012). Enhanced efficiency of the executive attention network after training in preschool children, immediate changes and effects after two months. *Developmental cognitive neuroscienc*, 25, 192-s204.
- Şahin, B., Çolakoğlu, T. (2022) Spor Federasyonu genel sekreterleri bakış açısıyla değişim yönetiminde adaptasyon: Spor Federasyonları başkanları ve genel sekreterlerinin beklentilerinden uyarılma. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 19(2), 255-273
- Samancı, O., & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281-288.
- Seidman, L. J. (2019). Neuropsychological functioning Archive of SID in people with ADHD across the lifespan. *Clinical Psychology Review*, 26, 466–485.
- Seidman, L.J., Biederman, J., Monuteaux, M.C., Doyle, A. & Faraone, S.V. (2019). "Learning disabilities and executive dysfunction in boys with attentiondefici / hyperactivity disorder". *Neuropsychology*, 15(4), 544-556.

- Soleimani, Ismail (2016), The effectiveness of cognitive restructuring on the cognitive-attentional functions of students with specific learning disabilities, *Journal of Clinical Psychology and Personality*, 15(1):63-72.
- Spaulding, W. D. (2017). Cognitive functioning in schizophrenia: implication for Psychiatric rehabilitation. *Schizophrenia Bulletin*, 25, 275-289.
- Sterr, A.M. (2014). "Attention performance in young adults with learning disabilities". *Learning and Individual Differences*; 14(3): 125–133.
- Suryaratri, R. D., Komalasari, G., & Medellu, G. I. (2022). The Role of Academic Self-Efficacy and Social Support in Achieving Academic Flow in Online Learning. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 6(1), 164-177. <https://doi.org/10.46328/ijtes.345>.
- Swanson, H. L., & Jerman, O. (2019). Math Disabilities: A Selective Meta-Analysis of the Literature. *Sage Journals*, 76(2), 249-274.
- Temel, A. S. & Tükel, Y. (2021). Examining the Health Outcomes and Happiness Levels that Result from Engaging in Physical Recreation: A Study on University Students. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 7(2), 545-561. <https://doi.org/10.46328/ijres.2244>
- Thorell, L.B. (2019). "Training and transfer effects of executive functions in preschool children". *Journal of Developmental Science*; 12(1): 106-113.
- Tükel, Y. & Temel, A. S. (2020). Examining the Levels of Freedom, Life Satisfaction and Happiness Perceived by College Students in Leisure Time. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 6(4), 668-678.
- Ünlü, Ç., & Çeviker, A. (2022). Examination of the social skills levels of students participating in recreative activities.
- Valian V. (2019). Bilingualism and cognition. *Biling Lang Cogn*;18:3-24
- Van der Sluis, S., De Jong, P. F., & Van der Leij, A. (2003). Inhibition and shifting in children with learning deficits in arithmetic and reading. *Journal of Experimental Child Psychology*, 87,239–266.
- Wolf M, Bowers PG, Biddle K. Naming-speed processes, timing, and reading: a conceptual review. *J Learn Disabil*. 2000;33(4):387-407.
- Yurt, E. (2011). The effects of modeling-based activities created via virtual environment and concrete manipulatives on spatial thinking and mental rotation abilities. Unpublished Master Thesis. Selçuk University. Konya.
- Zanto, T. P., & Gazzaley, A. (2009). Neural suppression of irrelevant information underlies optimal working memory performance. *The Journal of Neuroscience*, 29, 3059–3066.
